

การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา

THE TOURIST EFFICIENT DEVELOPMENT OF TEMPLES AND COMMUNITY IN LANNA

สมจันทร ศรีปราชยานนท์*

Somchan Sripraschayanon

จิระศักดิ์ ปันลำ**

Jirasak Panlam

อาภากร ปัญโญ***

Apakorn Panyo

บทคัดย่อ

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนเป็นการตอบสนองความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชน คือ 1) การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม 2) การพัฒนาศักยภาพด้านการเมืองในการบริหารจัดการของวัดและชุมชน 3) การพัฒนาศักยภาพทางด้านสังคมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม จารีต ขนบธรรมเนียมและประเพณี 4) การพัฒนาศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักคุณค่าและอนุรักษ์ทรัพยากรทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นการสร้างรายได้แก่ชุมชน และเผยแพร่คุณค่าเอกลักษณ์ของชุมชนให้ประจักษ์แก่สาธารณชนได้รับรู้และเรียนรู้ นอกจากนี้ ผลจากการศึกษา พบว่า การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจ สืบสานวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการสร้างรายได้/วิถีชีวิตชุมชนดีขึ้น และเป็นการตอบสนองความต้องการชุมชนในการฟื้นฟูความรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนในล้านนา ดังนี้ 1) ทรัพยากร การพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนในล้านนานั้นจะต้องมีแหล่งท่องเที่ยวต่างที่ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ ประวัติศาสตร์ ความงาม/ภูมิทัศน์ การอนุรักษ์และการบริการ/ความสะดวก/ความปลอดภัย 2) บริหารคน บุคลากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ประกอบด้วย บุคลากร ความรู้ จิตอาสาและระเบียบวินัย/ข้อบังคับ 3) การจัดการ เป็นการดำเนินงานหรือปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตาม

* อาจารย์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

** อาจารย์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

*** อาจารย์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

แนวทางที่กำหนดไว้ ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนดำเนินไปตามแผนที่วางไว้และแนวทางที่จะไปถึงเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง จากการศึกษา พบว่า การพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชนจะต้องมีการดำเนินตามขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน เอกลักษณะและอัตลักษณ์ ยุทธศาสตร์การพัฒนา 4) กิจกรรมเชิงพุทธ การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักทางพระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมเชิงพุทธ ด้านความเชื่อดั้งเดิมที่หล่อหลอมคุณค่าทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงามของวัดและชุมชน ได้แก่ ความเชื่อ วิถีชีวิตชุมชน วัฒนธรรม/ประเพณี กิจกรรมพุทธวิถี

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่นและเผยแพร่คุณค่าของภูมิปัญญาของชุมชน โดยเริ่มจากการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชน การจัดการคนในชุมชน การบริหารจัดการและกิจกรรมเชิงพุทธ เพื่อให้เป็นการพัฒนาศักยภาพที่ยั่งยืนและส่งเสริม สนับสนุนคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี แบบแผนดั้งเดิมของชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อชุมชนและนักท่องเที่ยวให้เกิดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ, การท่องเที่ยว, วัดและชุมชน

ABSTRACT

The purposes of this research are: 1) To study the tourist management of temple and community in Lanna 2) To study the tourist efficiency development of temple and community in Lanna 3) An analyze the tourist efficiency development of temple and community in Lanna. This Research is used the quantitative and qualitative Method. The sampling researching are used 400 populations of sampling and in depth interview the master of sangha, sangha, community Involving organization Thai tourist and foreign tourist for analyzing the tourist efficiency development of temple and community in Lanna. The result of study is found that:

The tourist efficiency development of temple and community in Lanna is responded to community and tourist need. There are the ways to tourist efficiency development of temple and community as 1) the tourist efficiency development on conservation the natural resource 2) the tourist efficiency development on political management of temple and community 3) the tourist efficiency development on social relationship of culture, custom and tradition 4) the tourist efficiency development on economic that to be enhance for getting knowledge, conservation on environment, arts, cultures, customs and traditions, making money and disseminate unique values to public to know and learn.

Moreover, the result of study found that the tourist efficiency development of temple and community in Lanna is getting knowledge, promoting local culture and wisdom for enhancing and making money or getting up community life and responding the community need on revitalizing knowledge of art, culture, lifestyle, community and participation of related agencies that impacts to the tourist efficiency development of temple and community in Lanna as; 1) Resources: the

development of temples and communities in Lanna have to be attractive tourist attractions such as history, the beautiful scenery, conservation and service/convenience/ safety 2) Personal Management: people's community is an important factor for efficiency tourist development as including personnel, knowledge, volunteerism and discipline/regulation 3) Management: the operation or performance to achieve the objectives that is been set out in the guidelines for efficiency tourist development of temple and community; it is planned and the way to reach the goal accurately. As the study found that, the efficiency tourist development has the process as planning, identity and identity planning and development Strategies 4) Buddhist Activities: the Buddhist sustainable development through on Buddhist activities as the original traditional faith that creates the Local art, culture, customs and traditions in temples and communities namely faithfulness, lifestyle, community's life, Culture/tradition and Buddhist activities.

The tourist efficiency development of temple and community is the Article conservation, culture, custom and local tradition. It can disseminate the values of the community wisdom as beginning on the available tourist resources in community, the personal's community management, the administration and Buddhist activities for sustainable development, enhancing and encourage cultural values, traditions and customs of the community as a source of learning and better understanding the community and tourists to be more effective.

Keywords: efficiency development, Tourism, Temple and Community

คำนำ

การท่องเที่ยวถือว่าเป็นอุตสาหกรรมการให้บริการที่มีความเจริญเติบโตและขยายตัวอย่างรวดเร็วไปทั่วทุกมุมโลก โดยมีระบบการให้บริการ เครื่องอำนวยความสะดวก ความรวดเร็วแก่นักท่องเที่ยว เช่น การให้บริการทางด้านข้อมูลข่าวสาร การบริการโทรคมนาคม การบริการเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกเพื่อชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรมประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรี รวมทั้งงานเทศกาล ประเพณี¹ สำหรับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาทางการท่องเที่ยวที่จะสามารถเพิ่มสมรรถนะทางการพัฒนาประเทศชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 9 ซึ่งการท่องเที่ยวได้ถูกกล่าวอ้างถึงการขยายการจ้างงาน การกระจายรายได้และการหารายได้เข้าสู่ประเทศชาติและประชาชนในท้องถิ่น

ศาสนสถานและชุมชนที่ได้สืบสานความรู้ถ่ายทอดเป็นวัฒนธรรมที่ถือว่าเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและมีบทบาทในการดึงดูดแก่นักท่องเที่ยวจากดินแดนต่างๆ สู่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละ

¹ ราณี อลิชัยกุล, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการจัดการการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546), หน้า 83.

แห่งใดไม่น้อย โดยเหตุที่ชนชาติต่าง ๆ ทั่วโลกต่างมีวิถีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกันไป ดังวลีหนึ่งที่เป็นคำกล่าวทางมานุษยวิทยาว่า “ชนชาติที่แตกต่างกันย่อมมีวัฒนธรรมแตกต่างกัน” (Different People, Different Culture) ความหลากหลายและแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมของแต่ละชนชาติจึงเป็นสิ่งที่ท้าทายให้เพื่อนมนุษย์ผู้สนใจใคร่รู้ ใคร่อยากที่จะเยี่ยมชมความต่างต่างนั้น ๆ กระตุ้นให้เกิดการเดินทางเพื่อไปศึกษา ค้นหา เรียนรู้ในวัฒนธรรมของชนชาติอื่น ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมประสบการณ์แห่งชีวิตของตนเอง นอกจากนั้นการเดินทางยังถือได้ว่าเป็นสิ่งหนึ่งในการพักผ่อนหย่อนใจของมนุษย์ ซึ่งการเดินทางเพื่อไปศึกษา เรียนรู้ ชื่นชมวัฒนธรรมที่แตกต่างกันนั้นเรียกอีกว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”

ปัจจุบันการท่องเที่ยวศาสนสถานหรือวัดและชุมชนเป็นการศึกษาเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเป็นอย่างมาก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะกระแสที่ถูกสร้างขึ้นในสังคมและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีส่วนเผยแพร่ให้แหล่งท่องเที่ยวในต่าง ๆ เป็นที่รู้จักมากขึ้น ประกอบกับทรัพยากรการท่องเที่ยวหลักของประเทศไทยโดยเฉพาะ สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีไทยวิถีชีวิตและอรรถาธิบายไมตรีของคนไทย² ในแต่ละท้องถิ่น ที่ได้รับความสนใจและเกิดกระแสการอนุรักษ์ และหวงแหนในมรดกอันล้ำค่าทางวัฒนธรรมของไทย ทำให้เกิดการพัฒนแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอันเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ มีมนต์เสน่ห์ที่สามารถดึงดูดผู้มาเยือนหรือมาสัมผัสและชื่นชมกับสิ่งที่ไม่เคยมีในท้องถิ่นตน จะสังเกตได้ว่าวัฒนธรรมชุมชนกับคนในท้องถิ่นและการท่องเที่ยวแล้วแต่มีความสัมพันธ์ เกื้อกูลกันและกัน เพราะการท่องเที่ยวได้ใช้วัฒนธรรมของคนพื้นเมืองหรือท้องถิ่นเป็นสินค้าในการดำเนินกิจกรรม ในขณะเดียวกันชุมชนท้องถิ่นหรือเจ้าของวัฒนธรรมเองก็ได้รับผลประโยชน์ในการท่องเที่ยว เช่น การสร้างรายได้ การจ้างงาน ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังต้องอาศัยทั้งจากคนในท้องถิ่น ภาครัฐและเอกชน ในฐานะที่เป็นผู้ชำนาญการเพื่อการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชนต่อไป

การท่องเที่ยวศาสนสถานหรือวัดและชุมชนเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการท่องเที่ยวชมโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน อีกทั้งยังศึกษาความเชื่อถือ พิธีกรรมต่าง ๆ และมีความเข้าใจวัฒนธรรมใหม่ๆ เพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันก็มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม โดยให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวด้วย สามารถแบ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์
2. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยว เพื่อชมงานศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ
3. การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism/Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น

² พงศธร เกษสาตี, คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Handbook), (กรุงเทพมหานคร: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, 2543), หน้า 5.

4. การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา หรือแข่งขันกีฬาโดยมีกิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบของการจัดรายการกีฬาตามเส้นทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

5. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพหรือฟื้นฟูสุขภาพทางวัฒนธรรม³

อย่างไรก็ตามยังมีองค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อันประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจอยู่ 10 ประการ คือ

1. ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น
2. โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานต่างๆ
3. งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมทั้งซากปรักหักพัง
4. ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น และแกะสลัก
5. ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา
6. ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่างๆ
7. ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา
8. วิถีชีวิต เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร
9. ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและเทศกาลต่างๆ
10. ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่างๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

การท่องเที่ยว ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ในชีวิต และสร้างสุนทรียภาพในใจผู้ท่องเที่ยว เพราะปัจจัยสำคัญในการท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ทั้งประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมเพื่อแสดงให้เห็นถึงความล้ำค่า เพื่อความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่นั้นๆ ฉะนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาถึงการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของแหล่งศาสนสถานและชุมชนในล้านนา เพื่อให้ทุกคนได้รู้และสร้างความโดดเด่นทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีที่น่าสนใจ ยิ่งในปี พ.ศ. 2448 นี้ประเทศไทยได้มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวและไม่ขัดกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นของประเทศไทย ผู้วิจัยจึงมีความปรารถนาที่จะศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา เพื่อให้นักท่องเที่ยวต่างแดนได้เข้าใจถึงเนื้อหาสาระ ที่เป็นวัฒนธรรมของวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ถ่ายทอดให้อนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ รับทราบและปฏิบัติตาม เพราะการถ่ายทอดดังกล่าวได้มีการตีความหมายเอาไว้ในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันไป เพื่อมิให้เกิดการสูญหายและเป็นการเผยแพร่คุณค่าทางด้านคุณธรรม จริยธรรมและจารีตอันดีงามที่ส่งผ่านทางศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นการฟื้นฟูอนุรักษ์สิ่งล้ำค่าในชุมชนให้ทุกคนได้รับรู้ เรียนรู้และเข้าใจถึงแก่นแท้ที่สืบทอดมาจนปัจจุบัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนและผลที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน เชียงรายและเชียงใหม่ เพื่อนำมาปรับปรุงให้การท่องเที่ยวใน

³ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา ,“มารู้จักหนังสือท่องเที่ยวเชิงนิเวศกันเถอะ”, จุลสารการท่องเที่ยว, 2548, หน้า 15-16.

ท้องถิ่นได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถนำเอาแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในจังหวัดต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำานา
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำานา
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำานา

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตของเนื้อหาการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผลานวิธีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องแนวคิดการพัฒนาชุมชน แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพ แนวคิดการพัฒนาท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชน การพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำานา หลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม องค์ประกอบ ประเภท และประโยชน์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ฯลฯ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและบริบทพื้นที่ที่ทำการวิจัยเพื่อจะได้นำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนได้อย่างถูกต้อง

ขอบเขตของประชากร รูปแบบในการศึกษากลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. การสอบตัวอย่างแบบสอบถามทั้งหมด 400 คน โดยจากกลุ่มประชาชนทั่วไปนักท่องเที่ยวหรือผู้เข้ามาเยี่ยมชมจำนวนเฉลี่ยพื้นที่ละ 67 คน
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อวิเคราะห์และประเมินการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำานา ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างประกอบจำนวน 29 รูป/คน ประกอบด้วย
 - 1) สัมภาษณ์พระธรรมราชานุวัตร (หลักแน่น) เจ้าคณะภาค 6 เจ้าอาวาสวัดพระแก้ว ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
 - 2) สัมภาษณ์พระเทพสิทธินายก (ชื่น ปญฺญาโร) เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
 - 3) สัมภาษณ์พระสุนทรมนู ฐานสิริ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
 - 4) สัมภาษณ์พระชยานันทมนู จรณธมฺโม (ณ น่าน) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแช่แห้งและรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน
 - 5) สัมภาษณ์พระเทพสิงหราชจารย์ เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
 - 6) สัมภาษณ์พระราชรัชนี เจ้าอาวาสวัดสวนดอก (พระอารามหลวง) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

7) สัมภาษณ์นายหาญ งามเจริญ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด
เชียงราย

8) สัมภาษณ์นายอมร กิตติกวาทอง วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย สำนักงาน
วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย

9) สัมภาษณ์พระสงฆ์ในแต่ละพื้นที่จำนวน 7 รูป

10) สัมภาษณ์ชุมชนในแต่ละ จำนวน 7 คน

11) สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 4 คน

12) สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จำนวน 3 คน

ขอบเขตของพื้นที่ เป็นการศึกษาจากวัดและชุมชนเพื่อการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของวัด
และชุมชนในจังหวัดน่าน จังหวัดเชียงราย และจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยวัดและชุมชนจำนวน 6 แห่ง คือ

1) วัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

2) วัดมิ่งเมือง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

3) วัดพระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

4) วัดพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

5) วัดสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

6) วัดพระสิงห์วรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พื้นที่ดังกล่าวถือว่ามีความสำคัญทั้งในด้านท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ทางด้านพระพุทธศาสนา
เช่น ตำนาน ความเชื่อ พิธีกรรมและประวัติศาสตร์ด้านต่าง ๆ รวมถึงยังเป็นสถานที่ที่มีความโดดเด่นด้านศิลปะ
วัฒนธรรมและจารีตประเพณี แบบแผนดั้งเดิมที่แสดงถึงคุณค่าแห่งวิถีการดำเนินชีวิตแบบล้านนา

ขอบเขตของระยะเวลา การวิจัยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2559 – 30 กันยายน พ.ศ. 2560
ใช้ระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งสิ้น 12 เดือน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยโดยแบ่งออกตามรูปแบบการวิจัย ได้แก่

1. เครื่องมือวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการศึกษาด้านเนื้อหา ด้านแนวคิด
การพัฒนาชุมชน แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพ ความหมาย องค์ประกอบการพัฒนาศักยภาพ การ
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชน วัตถุประสงค์และ
หลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม องค์ประกอบ ประเภท และประโยชน์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและบริบทพื้นฐานของวัด
และชุมชนในล้านนา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการหาในการสร้างแบบสำรวจเชิงปริมาณ (Quantitative
Research) หรือแบบสอบถาม

2. เครื่องมือวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) เพื่อเป็นการวิเคราะห์ถึงแนวทางการพัฒนา
ศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา โดยการศึกษากรอบทางด้านเนื้อหาเพื่อนำไปสู่การ
สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 แห่ง ประกอบจำนวน 29 รูป/คน และการสังเกตการณ์ (Observation)

บริบทของวัดและชุมชนดังกล่าว ว่ามีปัจจัย เงื่อนไขอะไรที่จะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำานา” เป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำานาที่มีลักษณะแห่งความสวยงามทั้งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีสืบต่อกันมา เป็นการส่งเสริมสร้างความเข้าใจเพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ถูกต้องและเหมาะสม จากการศึกษาสามารถสรุปผล ดังนี้

1. บริบทพื้นฐานและสภาพความจริงการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ประกอบด้วย 1) ประวัติความเป็นมา การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำานา จากกลุ่มตัวอย่างนั้น ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีคติ ความเชื่อ ประวัติศาสตร์และศิลปกรรมที่โดดเด่นแบบฉบับลำานา 2) ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) พื้นที่การวิจัยของวัดและชุมชนในลำานา ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านศาสนสถานทางด้านวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของชุมชน และศิลปกรรมทางด้านพระพุทธศาสนา และแต่ละพื้นที่ต่างมีความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่คล้ายคลึงกันทางด้านศิลปะแบบลำานา 3) การจัดการการท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว และการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมความเข้าใจระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน

นอกจากนี้ยังมีอุปสรรคการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน พบว่า การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวมีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในลำานา ได้แก่ ความรู้และความเข้าใจ สภาพจราจร/การเดินทาง พื้นที่จำกัด การอบรม ความเสียสละ การมีส่วนร่วม การสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ สภาพแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยว งบประมาณ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นโยบายรัฐไม่สอดคล้อง

ส่วนแนวทางการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีทิศทางอันเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน ได้แก่ การเสียสละ/จิตอาสา การมีส่วนร่วม การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์ งบประมาณ ร้านค้า/สินค้าและการปรับปรุงภูมิทัศน์

จะเห็นได้ว่า สภาพความจริงของพื้นที่ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาและอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยววัดและชุมชนให้ยั่งยืนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ดำรงคงไว้และสืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพชนชาวลำานาที่มีความมั่งคั่งทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีให้อยู่กับชุมชนต่อไป

2. สรุปผลจากแบบสอบถาม การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำานาได้ผล คือ ความรู้และเข้าใจจากปัจจัยภายใน ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ความเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายในมีค่าเฉลี่ย = 4.22 โดยความต้องการของวัดและชุมชน = 4.27 รองลงมา การสนับสนุนจาก

ผู้นำและองค์กรท้องถิ่น = 4.22 รองลงมาความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน = 4.21 และการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน = 4.18

ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากปัจจัยภายนอก ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ความเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอกมีค่าเฉลี่ย = 4.08 โดยความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชน = 4.20 รองลงมา แบบแผนการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = 4.04 และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = 4.00

ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากบริบทชุมชน ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ความรู้และเข้าใจการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนจากบริบทชุมชนมีค่าเฉลี่ย = 3.98 โดยการเข้าถึงสถานท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = 4.01 รองลงมาสิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = 3.99 รองลงมาสิ่งดึงดูดใจต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = 3.98 รองลงมาความปลอดภัยต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = 3.97 และการรับรองการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน = 3.96

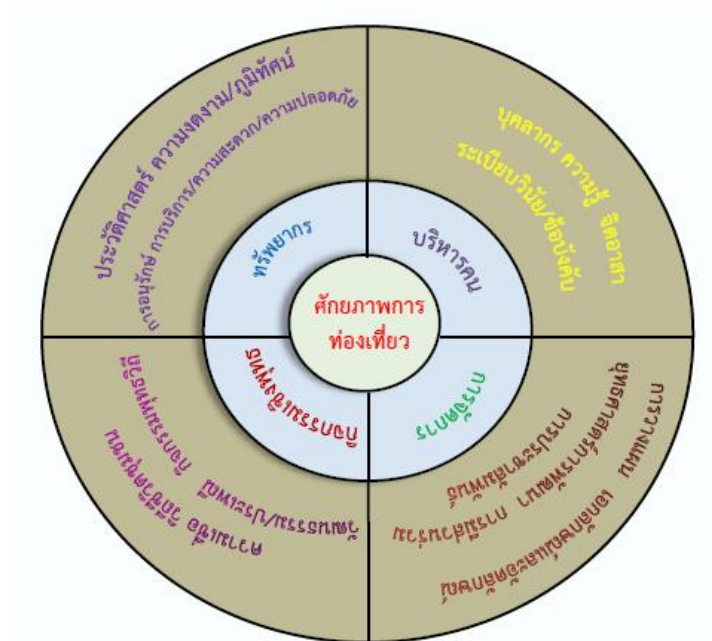
การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา พบว่า กระบวนการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดและชุมชนมีองค์ประกอบด้วย 1) ด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี ทุกพื้นที่ของการศึกษามุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้รู้และเข้าใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของศิลปะ วัฒนธรรมและรูปแบบของสังคมตั้งแต่โบราณกาลที่ผสมผสานทั้งความเชื่อ แนวคิดและความศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาสืบมาจนถึงปัจจุบัน 2) ด้านการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการและให้บริการที่เหมาะสม มุ่งเน้นการบริหารจัดการภายในวัดและความเห็นจากเพื่อให้พื้นที่ชุมชนไม่มีโอกาสมากในการบริหารจัดการให้เหมาะกับชุมชน 3) ด้านวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นในแง่สังคมและมุ่งเน้นความเป็นวิถีชุมชนที่ดั้งเดิม แต่บางพื้นที่ได้หมุนเวียนตามกระแสการดำเนินชีวิตของสังคม 4) ด้านความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับความร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวจังหวัด หน่วยงานปกครองท้องถิ่น และภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยววัดและชุมชน 5) ด้านชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน กระนั้น การบริหารจัดการบางพื้นที่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการและสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของตนเอง และเป็นการแสดงภาพลักษณ์อันดีงามที่ปรากฏให้แก่คนทั่วไปได้รับรู้และเรียนรู้ 6) ด้านนักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ การท่องเที่ยวในทุกพื้นที่เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้รับความพึงพอใจ เพราะเป็นพื้นที่ใกล้เคียงกัน มีการบริหารจัดการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ทั้งการเดินทาง สถานที่และความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว 7) ด้านขีดความสามารถรองรับ (carrying capacity) พื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยวส่วนมากจะมีพื้นที่เหมาะสม กว้างขวาง มีระเบียบ แต่วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่และวัดมิ่งเมือง จังหวัดน่าน เป็นแห่งท่องเที่ยวที่อยู่ใจกลางเมืองทำให้แออัด การจราจรติดขัด และพื้นที่ในการจอดรถไม่เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว การพัฒนาด้านกายภาพจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งพัฒนา 8) ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของถือได้ว่ามีความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน เพราะเป็นพื้นที่

แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดนั้นๆ ทำให้พื้นที่มีการจัดผู้รักษาความปลอดภัยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชม

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาเป็นแนวทางพัฒนาและเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวจากปัจจัยข้างต้น เพื่อหาวิธีการและรูปแบบการที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี แบบแผนดั้งเดิมของชุมชนในล้านนา ดังนั้น จำเป็นจะต้องเข้าใจเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา เพื่อให้มีรูปแบบที่ดีและเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัฒนธรรมตามแนววิถีพุทธอันทรงคุณค่าของวัดและชุมชนในล้านนา

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพประสิทธิผลจะต้องมีรูปแบบ ดังแผนภาพข้างล่างดังนี้

ภาพประกอบที่ 1: รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา

การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการสร้างรายได้/วิถีชีวิตชุมชนดีขึ้น และเป็นการตอบสนองความต้องการชุมชนในการฟื้นฟูความรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนจากการสำรวจความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ อีกทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว จากการศึกษาสามารถจำแนกรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนในล้านนา ดังนี้

1. ทรัพยากร การพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนในลำปางนั้นจะต้องมีแหล่งท่องเที่ยวต่างที่ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ 1) ประวัติศาสตร์ การพัฒนาและสร้างเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ ภาพจิตรกรรมฝาผนังบอกเล่าเรื่องราวอันทรงคุณค่าแก่ชุมชนเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาศึกษาและสัมผัสถึงเล่าราวเหตุการณ์ครั้งก่อน ทั้งเรื่องราว 2) ความงดงาม/ภูมิทัศน์ ความโดดเด่นและสวยงามทางด้านศิลปะ หัตถกรรม จิตรกรรมแบบฉบับลำปางที่มีความงดงามและทิวทัศน์ที่ตระการตาทางกายภาพทำให้เกิดความพอใจในการเยี่ยมชม 3) การอนุรักษ์ ความมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แฝงด้วยความวิจิตรพิสดารทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปกรรมที่ล้ำค่าที่ปรากฏในชุมชน 4) การบริการ/ความสะดวก/ความปลอดภัย การสรรหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวสร้างความเข้าใจอธิบายและแนะนำในนักท่องเที่ยว

2. บริหารคน บุคลากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวประกอบด้วย 1) บุคลากร บุคคลภายในชุมชนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีความพร้อมเพรียงกันที่จะพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชนด้วยการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สร้างความรู้สึกลดภัยและประทับใจแก่นักท่องเที่ยว 2) ความรู้ แหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจให้ตระหนักถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของวัดและชุมชนทางด้านศาสนสถานและความงามทางด้านพุทธศิลปกรรมและการบริหารพื้นที่ให้เป็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว 3) จิตอาสา การเสียสละกำลังกาย กำลังใจและกำลังทรัพย์ในการพัฒนาวัดและชุมชน เพื่อการอนุรักษ์และสืบสาน ถ่ายทอดความรู้ของชุมชนมิให้สูญหายไป 4) ระเบียบวินัย/ข้อบังคับ ข้อปฏิบัติของชุมชนต่อการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยว มิให้เกิดการฝ่าฝืนกฎระเบียบ

3. การจัดการ เป็นการดำเนินงานหรือปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแนวทางที่กำหนดไว้ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนดำเนินไปตามแผนที่วางไว้และแนวทางที่จะไปถึงเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง จากการศึกษาพบว่าการพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชนมีการดำเนินการ คือ 1) การวางแผน การวางแผนนโยบายจากการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ไข เพื่อพัฒนาการจัดการให้ดึงดูดความสนใจสอดคล้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อเผยแพร่แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม 2) เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ ศิลปะ วัฒนธรรมของลำปางมีลักษณะที่โดดเด่น ทรงคุณค่าและมีเอกลักษณ์เฉพาะที่แฝงไปด้วยแนวคิดในการดำเนินชีวิตของชุมชน และเป็นมนต์เสน่ห์ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนา การสำรวจสภาพปัญหาที่จะนำไปสู่การหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม เพื่อวางแผนงานเป็นยุทธศาสตร์การบริหารจัดการระหว่างวัดกับชุมชนให้เกิดศักยภาพที่ดีในการจัดการทรัพยากรคน เงิน ทรัพยากรและกระบวนการ รวมถึงการร่วมมือกับทุกภาคส่วน 4) การมีส่วนร่วม การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนต้องได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด 5) การประชาสัมพันธ์ การแพร่กระจายข้อมูล ประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้แก่ นักท่องเที่ยว ทั้งในรูปของเอกสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ และไอทีหรืออินเทอร์เน็ต เพื่อสร้างความรู้และเข้าใจก่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวและแหล่ง

4. กิจกรรมเชิงพุทธ การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักทางพระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมเชิงพุทธ ด้านความเชื่อดั้งเดิมที่หล่อหลอมคุณค่าทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงามของวัดและชุมชน ดังนี้ 1) ความเชื่อ วิถีชีวิตของชาวลำปางปลูกฝังให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีตามหลักทางพระพุทธศาสนาที่มีความสอดคล้องกับการปฏิบัติตนตั้งแต่อดีต 2) วิถีชีวิตชุมชน บริบทชุมชนที่

เกี่ยวข้องกับการดำเนินระหว่างวัดและชุมชน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น กิจกรรมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นแสดงให้เห็นแก่นักท่องเที่ยวได้เข้าใจการดำเนินชีวิตตามวิถีพุทธของชุมชน 3) วัฒนธรรม/ประเพณี การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและวิถีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม เพื่อสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวได้ตระหนักและเข้าใจความภูมิใจของชุมชนในการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรมของตนเองที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของชุมชน 4) กิจกรรมพุทธวิถี กิจกรรมที่ชุมชนได้เล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญการพัฒนาศักยภาพตนเอง จากความร่วมมือตามหลัก“บวร” บ้าน วัด โรงเรียน สร้างมาตรฐานการท่องเที่ยวที่ไม่กระทบต่อภาพลักษณ์ของวัดและชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบยั่งยืน

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนเป็นการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่นและเผยแพร่คุณค่าของภูมิปัญญาของชุมชน โดยเริ่มจากการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชน การจัดการคนในชุมชน การบริหารจัดการ และการกิจกรรมเชิงพุทธเพื่อให้เกิดการพัฒนา ศักยภาพที่ยั่งยืนและเหมาะสมในชุมชนล้านนา ในการส่งเสริม สนับสนุนคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม จารีต ประเพณี แบบแผนดั้งเดิมของชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อชุมชนและ นักท่องเที่ยวให้เกิดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การวิจัย“การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา” ผลการวิจัยครั้งนี้ ถือเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา เป็นการบ่งบอกถึงคุณค่าทั้ง ทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงาม เป็นแนวทางการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และรายได้แก่ชุมชนจากการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและเกิดความยั่งยืน นอกจากนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ผลการวิจัย ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานเป็นศิลปะ วัฒนธรรมและ ประเพณี เพื่อให้ชุมชนเกิดความรักและตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนตนเอง
- 2) ส่งเสริมและพัฒนาวัดและชุมชนให้เกิดความระเบียบ สร้างภูมิทัศน์แก่นักท่องเที่ยว
- 3) ส่งเสริมการทำงานร่วมกันหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนมากยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนา ศักยภาพของวัดและชุมชนในล้านนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- 4) ชุมชนต้องมีจิตสำนึกต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานเป็นศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณี ร่วมมือกันในการดูแล รักษาและป้องกันมิให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นสูญหายไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

แนวทางเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมในการการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนใน ล้านนา คือ

- 1) ควรประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนา ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน

- 2) ควรมีการจัดทำแผนและนโยบายส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนอย่างต่อเนื่อง ชัดเจน และมีการติดตามผลและประเมินผล
- 3) ควรมีการทำงานร่วมกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนมากยิ่งขึ้น เพื่อทุกภาคส่วนได้เข้าใจการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ชุมชน สังคมและประเทศชาติ
- 4) ควรมีแรงกระตุ้นในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา
- 5) ควรมีการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่มีการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนลักษณะเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน เพื่อวิเคราะห์หารูปแบบและแนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
- 6) ควรมีการส่งเสริมเชิงปฏิบัติการแก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง และให้ครอบคลุมทุกพื้นที่

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาในแต่ละพื้นที่
- 2) ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเพื่อพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมกับการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา เฉพาะพื้นที่ที่ตระหนักถึงคุณค่าการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวไปสู่การสร้างชุมชนต้นแบบต่อไป
- 3) ควรมีการศึกษาวเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยในแต่ละพื้นที่ในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชน เพื่อให้เห็นความแตกต่างทางด้านปัจจัย เงื่อนไข และรูปแบบในการดำเนินงานในแต่ละพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- ราณี อสิชัยกุล. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการจัดการการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546.
- พงศธร เกษสาส์. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Handbook). กรุงเทพมหานคร: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, 2543.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, “มารู้จักหนังสือท่องเที่ยวเชิงนิเวศกันเถอะ”. จุลสารการท่องเที่ยว. 2548.